

Apoštolové

Slovo *apoštol* má v češtině další synonymum: *věrozvěst*. Je to pojmenování nejen původních dvanácti učedníků Ježíše Krista, ale v rozšířeném významu i pojmenování pro dalších 72 prvních následovníků a sympatizantů s novým učením.

Kdy přesně se sochy apoštolů na Staroměstském [orloji](#) objevily, není známo. Podle knihy *Staroměstský orloj v Praze*, kterou vydal v roce 1923 Václav Rosický, pocházejí apoštolové již z roku 1489. Tento rok odpovídá původnímu datování vzniku orloje, ale Rosický neuvádí zdroj této informace. Přitom ale už Jan [Táborský](#) ve své *Zprávě o orloji pražském* z roku 1570 uvádí, že na orloji nejsou figury, které by sloužily jen k pobavení prostého lidu. Konstrukci orloje tehdy velmi detailně popsal a je velmi nepravděpodobné, že by popis pohyblivých figur apoštolů z popisu vynechal. Malá okénka, ve kterých se v současné době apoštolové objevují, na orloji již byla v době života Jana Táborského. Těmito okny dopadaly světelné [paprsky](#) ze [Slunce](#) ke stroji orloje; okna přitom měla obvyklý tvar s vertikálními panty.

Okna s apoštolami se objevují na kresbách **FILIPA HEGERA** (1734 - 1804) a **FRANTIŠKA HEGERA** z roku 1793. To bývá některými badateli označováno za důkaz, že apoštolové na orloji v té době již byly. Je nutné si ale uvědomit, že Hegerové doplňovali i na řadě jiných svých kreseb figury do otevřených oken, aby oživilí fasády domů. Proto jsou na jejich obrazech nakresleni např. i prodavači v kupeckých stáncích.

V roce 1828 vypracoval podrobnou dokumentaci orloje i s kresbami hodinář Romuald [Božek](#). Ani on se o pohyblivých sochách na orloji nezmiňuje.

V roce 1865 už považoval předseda komise pro opravu orloje Josef Georg [Böhm](#) přítomnost apoštolů na orloji za samozřejmou. Vycházel přitom z modelu, který sestavil hodinář Jan [Prokeš](#) ze Sobotky. Böhm se proto domníval se, že apoštolové jsou na orloji již od svého vzniku a divil se, že se o nich nezmiňuje už Jan Táborský.

Sochy apoštolů, které jsou v současné době na orloji, jsou z dílny sochaře Vojtěcha [Suchardy](#). Ten po požáru radnice v květnu 1945 restauroval dřívější sochy.

Sochy apoštolů se objevovaly vždy od 9:00 do 23:00 měřeno podle [středoevropského času](#) i [středoevropského letního času](#).

To tedy znamená, že když je na hodinkách turistů před Staroměstskou radnicí 9:00 (bez ohledu na roční dobu), ukazují se apoštolové poprvé. Při změně času ze středoevropského na letní (či naopak) se stroj řídící [pohyb](#) apoštolů posune o jednu hodinu

Tato změna byla ustanovena 29. 6. 2012. Později pak přišlo kvůli nočnímu [klidu](#) další omezení: poslední představení se koná ve 21:00. V noci pak odbíjí pouze [bicí stroj](#).

Při pohledu z náměstí se sochy objevují v levém okénku v tomto pořadí:

1. sv. Bartoloměj s knihou - patron krejčích a obuvníků (viz obr. 148);
2. sv. Ondřej s křížem ve tvaru písmene X - patron horníků a nevěst (viz obr. 149);
3. sv. Jakub s valchářskou palicí - patron valchářů a lékárníků (viz obr. 150);
4. sv. Tomáš s kopím - patron architektů a zedníků (viz obr. 151);
5. sv. Jan s kalichem napomínající hada - patron spisovatelů a tiskařů (viz obr. 152);
6. sv. Barnabáš se svítkem - patron bednářů (viz obr. 153).

V pravém okénku při pohledu z náměstí lze vidět apoštolů v tomto pořadí:

1. sv. Petr s klíčem - patron rybářů, zámečnicků a hodinářů (viz obr. 148);
2. sv. Matěj se sekerou - patron řezníků, tesařů a kovářů (viz obr. 149);
3. sv. Filip s křížem - patron kloboučníků a cukrářů (viz obr. 150);

4. sv. Pavel s knihou a mečem - patron sklářů a lodníků (viz obr. 151);
5. sv. Šimon s pilou - patron dřevorubců a tkalců (viz obr. 152);
6. sv. Juda Tadeáš s evangeliem a mečem - patron zoufalých (viz obr. 153).

Obr. 148

Obr. 149

Obr. 150

Obr. 151

Obr. 152

Obr. 153

Ač se pro názvy sošek, které se objevují ve dvou okénkách orloje každou hodinu, používá název apoštol, nejsou to všichni původní apoštolové podle biblických textů. Chybí Jidáš, kterého nahradil v *Bibli* i na pražském orloji svatý Matěj. Dále na orloji není svatý Matouš, který byl

původem celník a je autorem prvního evangelia (tj. životopisu Ježíše Krista). Na orloji svatého Matouše nahradil jeho žák Barnabáš, který při pozdějších cestách s Pavlem u sebe údajně nosil originál Matoušova *Evangelia*. Svatý Pavel také nebyl původním apoštolem, ale byl velkým odpůrcem „nového učení“ (tj. křesťanství). Podle *Bible* ale prohlédl a stal se nejvýznamnějším zastáncem křesťanství.

Pohyb apoštolů a dalších sošek (v [horní části orloje](#) a ve [střední části orloje](#)) řídí pomocný stroj, který se spouští každou hodinu v denní době. Stroj je umístěn v prostoru mezi ostatními stroji orloje a pohyb je přenášen [řetězovým převodem](#) do komůrky o patro výše (viz obr. 154), v níž jsou umístěny sošky apoštolů. Tyto sošky jsou umístěny na dvou spřažených nosných kolách. Každé [kolo](#) má šest ramen, na jejichž koncích jsou otočně připevněné sošky apoštolů. Mezi prvním ramenem a posledním ramenem každého kola je přítom mezera. Pákový mechanismus s vratnou [pružinou](#) zajišťuje pootáčení apoštolů před okénky. Jakmile se soška apoštola dostane před okénko, dosedne rameno otáčejícího se kola (na kterém je socha umístěna) na tvarovanou kulisu pod okénkem (viz obr. 155) a apoštol se tak plynule natočí směrem do okénka. Do polohy, v níž apoštol není natočen, vrací sošku [síla pružnosti](#) vyvolaná vratnou pružinou.

Obr. 154

Obr. 155

U soch, které byly zničeny v roce 1945, ovládal popsany pákový mechanismus i další pohyby apoštolů:

1. sv. Petr zvedal ruku a žehnal;
2. sv. Pavel kýval na znamení souhlasu;
3. sv. Tomáš zavrtěl hlavou jako nevěřící.

Sochy vyrobené v letech 1945 - 1948 jsou celodřevěné a další pohyb již nemají.

Jednoduchým zářezovým mechanismem je pak od pohybu apoštolů odvozeno otevírání okenic okének a pohyb soch na vnějším plášti orloje - Smrtky, Lakomce, Marnivce a Turka. Smrtka tahá za provaz a vyzváněním zahajuje pochod apoštolů v obou okénkách. Kývá přitom na Turka (symbol rozkoše), který kroucením hlavy odmítá. Lakomec (symbol lakomství) pokyvuje hlavou s měšcem v ruce a hrozí holí a vedlejší Marnivec (symbol marnivosti) se shlíží v zrcadle.

V období [Velikonoc](#) (v době od Zeleného čtvrtku do Bílé soboty) Smrtka nemá zvonit. Proto je táhlo ovládající její pohyb od mechanismu odpojeno. Stejný mechanismus ovládá také pohyb a [zvuk](#) kohouta (viz obr. 156). Při pohybu apoštolů se zvedá z měchu závaží a měch se naplňuje [vzduchem](#). Na konci pohybu apoštolů klesá vlivem [tíhové síly](#) závaží na měch a vytlačuje z něj vzduch. Ten proudí do tří trubek, které tvoří [píšťaly](#) a imitují kohoutí kokrhání. Odbíjení orloje bicím strojem nastává až po skončení pohybu apoštolů.

Obr. 156

© **Encyklopedie Fyziky** (<http://fyzika.jreichl.com>); **Jaroslav Reichl, Martin Všeticka**
Licence <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> zakazuje úpravy a komerční distribuci.